

دوره پیش دبستان می تواند در رشد همه جانبه و حتی افزایش بهره هوشی افراد آهسته گام مؤثر باشد (بروئر ۲۰۰۰).^۳ مداخله زود هنگام، خدمات خاصی است که در سال های اولیه عمر به کودکان مبتلا به درجات خفیف ناتوانی یا تأخیر رشد و یا دارای عوامل خطر ساز زیستی - پزشکی و روانی - اجتماعی برای هدایت به سمت رشد طبیعی ارائه می شود. مسئله اساسی در ارائه این خدمات، ارزیابی کودک و خانواده، طرح ریزی برنامه مناسب برای هر کودک و مشارکت دادن هر چه بیشتر والدین است. به عبارت دیگر، مداخله زود هنگام به برنامه ها و خدمات مختلفی اطلاق می شود که به منظور پیشگیری ثانویه و اصلاح تأخیر و اختلالات رشدی خفیف و اولیه، عمدتاً در نوزادان، شیرخواران، نوپایان و کودکان تا سنین پیش دبستانی به کار می رود. هدف نهایی برنامه های مداخله زود هنگام، از میان بردن و یا کم کردن نیاز کودک به خدمات خاص یا ویژه بعدی است (کلمن^۴ و همکاران ۲۰۰۶). اسپي و همکاران (۲۰۰۴)^۵ در تحقیق خود نشان دادند توانایی کودکان در کارکردهای اجرایی در دوران پیش دبستانی

تأثیر آموزش و مداخله بهنگام در دوره پیش دبستانی

معرفی طرح آموزش و مداخله بهنگام^۱ در دوره پیش دبستان با هدف اثربخشی بر رشد و آمادگی تحصیلی کودکان آهسته گام^۲

بر مبنای طبقه بندی روان شناختی، حدود ۱۳ درصد افراد جامعه را آهسته گام ها تشکیل می دهند که هوش آن ها در حد فاصل یک تا دو انحراف معیار پایین تر از میانگین قرار دارد. بهره هوشی این گروه از کودکان بر اساس مقیاس هوش کودکان و کسلر، در دامنه ۷۰ تا ۸۵ نمره استاندارد است. افراد آهسته گام گاه به علت نداشتن فرصت های آموزشی مناسب و نیز محدودیت های خانوادگی و فرهنگی، عزت نفس و اعتماد به نفس لازم را ندارند و رشدشان در ابعاد گوناگون با تأخیرهایی مواجه می شود (به پژوه، ۱۳۹۳).

پیش از سال ۱۳۷۲ برنامه مشخص و سازمان یافته ای برای تشخیص مناسب این دانش آموزان در ایران وجود نداشت. از سال ۱۳۷۲، با اجرای «طرح سنجش سلامت و آمادگی تحصیلی» همراه با سنجش بینایی، شنوایی و آمادگی تحصیلی کودکان هنگام ورود به پایه اول ابتدایی، گروهی از آنان به عنوان «آهسته گام» شناسایی می شوند. از سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ با کاهش سن سنجش، این طرح برای درصدی از نوآموزان دوره پیش دبستانی سراسر کشور در حال اجراست و کودکان آهسته گام برحسب غربالگری انجام شده، شناسایی می شوند.

دانش آموزان و نوآموزان آهسته گام در کلاس های عادی حضور می یابند و با توجه به بهره هوشی شان، در خواندن، نوشتن، حساب کردن و ... با مشکلات و نارسایی هایی مواجه می شوند. اگر خدمات آموزشی ویژه به این افراد ارائه نشود، زمینه برای افت تحصیلی آنان فراهم می گردد و آمادگی تحصیلی پایین، مردودی و ترک تحصیل را به دنبال خواهد داشت (مهاجر شجاعی، ۱۳۸۸). آموزش و مداخله بهنگام در

است، به برنامه جامع جهت افزایش مهارت‌ها و کسب موفقیت نیاز دارند. بر این اساس، برنامه آموزش و مداخله بهنگام برای تحقق اهداف دوره پیش‌دبستان ارائه شده است.

اجرای طرح در دوره پیش‌دبستان و دستاوردها

پس از اجرای طرح سنجش سلامت و آمادگی تحصیلی در دوره پیش‌دبستان و شناسایی نوآموزان پیش‌دبستانی آهسته گام، از سال ۱۳۹۴ برنامه آموزش و مداخله بهنگام، شامل آموزش در کلاس‌های عادی پیش‌دبستان، جلب مشارکت خانواده‌ها و ارجاع به مراکز تخصصی مشاوره (حسب ضرورت) برای همه نوآموزان شناسایی شده اجرا می‌شود.

بررسی تأثیر آموزش و مداخله بهنگام، پیگیری وضع نوآموزان آهسته‌گام تحت پوشش در پایان دوره پیش‌دبستانی و نیز ردگیری آن‌ها در پایه‌های بالاتر نشان می‌دهد که در برخی موارد، بهره هوشی

می‌تواند توانمندی آن‌ها را در خواندن و ریاضیات در سال‌های بعد به خوبی پیش‌بینی کند. لذا با تشخیص کودکان آهسته‌گام و برنامه‌ریزی دقیق برای مداخله بهنگام در دوره پیش‌دبستان می‌توان از ظرفیت‌های ارزشمند این دوره برای تحقق اهداف کلان ملی بهره‌برداری کرد تا با حداقل سرمایه‌گذاری، عواید فراوانی نصیب کودکان، خانواده‌ها و کشور شود.

آمادگی تحصیلی نوآموزان دوره پیش‌دبستانی

آمادگی تحصیلی جنبه نسبی دارد و نمی‌توان معیار واحدی برای آن تعیین کرد؛ زیرا در میان کودکان یا حتی در مورد یک کودک به دلیل آنکه عملکرد او به شدت متغیر است، تعیین شاخص واحد برای آمادگی تحصیلی دشوار به نظر می‌رسد. دوره پیش‌دبستان از سال‌های حیاتی رشد کودکان محسوب می‌شود و زمینه را برای تمام یادگیری‌های بعدی و مهارت‌های زندگی فراهم می‌کند. مداخلات بهنگام در سال‌های اولیه کودکی، موقعیت‌های مناسبی را برای پیشگیری و کاهش مشکلات فراهم می‌آورد و برای کودکان و جامعه منافع پایداری به دنبال دارد. با تشخیص ناتوانی‌های کودکان دوره پیش‌دبستان و مداخله زودرس در مورد آن‌ها می‌توان موفق به پیشگیری از شکست‌های بعدی و کاهش آن‌ها شد. کودکان دوره پیش‌دبستانی که به کاستی‌های یادگیری دچارند یا بهره هوشی‌شان پایین‌تر از میانگین

آموزش و مداخله بهنگام در دوره پیش‌دبستان می‌تواند در رشد همه‌جانبه و حتی افزایش بهره هوشی افراد آهسته‌گام مؤثر باشد

زدن و جداسازی (در جریان تربیت و یادگیری عادی) با نوآموزان همراهی می‌کنند و با ایجاد انعطاف و سیالیت در برنامه‌ها، بستر رشد همه‌جانبه و متوازن آن‌ها را بر اساس اهداف برنامه درسی مصوب دوره پیش دبستان فراهم می‌سازند. با توجه به ویژگی فعالیت‌های آموزشی و پرورشی دوره پیش دبستان، آموزش و مداخله بهنگام در جریان عادی کلاس‌ها و ارائه خدمات جبرانی امکان‌پذیر است. ارجاع کودکان دارای نیاز ویژه به مراجع تخصصی مشاوره، با توجه به شرایط نوآموزان و خانواده آن‌ها خواهد بود و لازم است تمرین‌ها و راهکارهای روان‌شناختی پیشنهادی مشاوران، در کلاس و خانه پیگیری شود.

پی‌نوشت‌ها

1. Early Intervention
2. Slow learner
3. Bruer
4. Coleman & etc
5. Espy

منابع

۱. به پژوه، احمد؛ عاشوری، محمد. (۱۳۹۳). دانش آموزان با نیازهای ویژه و آموزش فراگیر. ماهنامه پیوند، (شماره ۴۲)
۲. حنوک، پریسا. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر آموزش مهارت‌های شناختی بر آمادگی تحصیلی کودکان دیرآموز دوره پیش دبستانی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. گروه روان‌شناسی. دانشگاه بین‌المللی کیش.
۳. دهقانی محمدآبادی، سمیرا. (۱۳۹۶). بررسی اثربخشی آموزش نقاشی بر مهارت‌های اجتماعی و خلاقیت کودکان دیرآموز پیش دبستانی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. گروه روان‌شناسی بین‌المللی کیش.
۴. رفیعی، مرجان. (۱۳۹۶). اثربخشی قصه‌درمانی بر بهبود رشد زبانی و مهارت‌های اجتماعی در نوآموزان پیش دبستانی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. گروه روان‌شناسی. دانشگاه بین‌المللی کیش.
۵. رؤفی نژاد، حمیرا. (۱۳۹۶). اثربخشی آموزش برنامه حل مسئله بین فردی در کاهش رفتارهای مشکل‌ساز و افزایش سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان دیرآموز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. گروه روان‌شناسی. دانشگاه بین‌المللی کیش.
۶. عابدی، احمد؛ ملک پور، مختار. (۱۳۸۹). اثربخشی مداخلات زودهنگام آموزشی - روان‌شناختی بر بهبود کارکردهای اجرایی و توجه کودکان با ناتوانی‌های یادگیری عصب - روان‌شناختی. رویکردهای نوین آموزش.
۷. استرو، کاترین؛ رابینسون، تلما و پروکتور، آلن. (۱۳۹۵). هر کودکی می‌تواند یاد بگیرد (کاربرد ابزارهای یادگیری و بازی برای کمک به کودکان دچار تأخیر رشد). مترجمان: احمد عابدی و ماندانا سینتا. انتشارات افسر.
۸. محسنی، معین. (۱۳۹۷). بررسی اثربخشی مداخله بهنگام در دوره پیش دبستان بر کارکرد اجرایی کودکان دیرآموز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. گروه روان‌شناسی. دانشگاه بین‌المللی کیش.
۹. مهاجر شجاعی، منیر. (۱۳۸۸). دانش‌آموزان دیرآموز، مشکل مدارس ابتدایی. ماهنامه رشد معلم، (شماره ۲۴۷).
۱۰. وکیلی، آتنا. (۱۳۹۷). اثربخشی مداخله زودهنگام کوئین بر مهارت‌های اجتماعی، زبانی و حافظه فعال کودکان دیرآموز پیش دبستانی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. گروه روان‌شناسی. دانشگاه بین‌المللی کیش.
11. Bruer . J. (2000). The myth of the first three years: A new understanding of early brain development and lifelong learning. New York: Free Press.
12. Coleman, M. R., Buysse, V., & Neitzel, J. (2006). Recognition and response: An early intervention system for /young children at risk for learning disabilities. Full report. Chapel Hill: The University of North Carolina. Frank Porter Graham Child Development Institute.
13. Espy, K. A., McDiarmid, M. M., Cwik, M. F., Stalets, M. M., Hamby, A., & Senn, T. E (2004). The contribution of executive functions to emergent mathematic skills in preschool children. Developmental Neuropsychology.

این افراد افزایش، و نیاز آن‌ها به برنامه‌های جبرانی مداخله‌ای کاهش یافته است. پژوهش‌های متعدد نشان می‌دهند که آموزش و مداخله بهنگام در دوره پیش دبستان به افزایش آمادگی تحصیلی (حنوک)، مهارت‌های شناختی، رشد زبانی و مهارت‌های اجتماعی (رفیعی و رؤفی نژاد)، خلاقیت (دهقانی محمدآبادی)، بهبود کارکردهای اجرایی (عابدی و محسنی) و حافظه فعال (وکیلی) منتج می‌شود. بر این مبنا لازم است برنامه‌ریزی به‌گونه‌ای باشد که از فرصت تربیتی دوره پیش دبستان جهت آموزش و مداخله به دو شیوه گروهی و انفرادی (در جریان کلاس‌های عادی، جبرانی و حمایت‌های تخصصی) بهره‌برداری شود تا ضمن افزایش بهره هوشی، با تقویت مهارت‌های ارتباطی - اجتماعی و ایجاد خودپنداره مثبت در کودکان، از صرف هزینه‌های مادی - معنوی (فردی، خانوادگی و اجتماعی) آتی پیشگیری گردد. مشارکت مؤثر خانواده‌ها عامل بسیار مهمی در تحقق اهداف این طرح است. مربیان و والدین بدون برچسب

تأثیر آموزش و مداخله به‌هنگام در پایان دوره پیش دبستان نشان می‌دهد، بهره هوشی کودکان افزایش یافته است